

**TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI: SAHRA ALTI
AFRİKA ÜLKELERİNDE MAARİF VAKFI FAALİYETLERİ ***

The Use of Soft Power in Turkish Foreign Policy: Maarif Foundation Activities in Sub-Saharan African Countries

Mehmet KARAHAN

Bakanlık Müfettişi, Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı,
karahanmehmet_27@hotmail.com Ankara/Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-5188-887X>

Ziya ABBAS

Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü, ziyaabbas@aksaray.edu.tr Aksaray/Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-3701-1400>

Doi: <https://doi.org/10.33723/rs.1004896>

Karahan, M. & Abbas, Z. (2022). "Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımı: Sahra altı Afrika ülkelerinde Maarif Vakfı faaliyetleri", *R&S -Research Studies Anatolia Journal*, 5(1). 1-25

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/ Arrived Date: 05.10.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 23.12.2021

Yayınlanma Tarihi / Published Date: 31.01.2022

* Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında tamamlanmış olan "Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Maarif Vakfının Türkiye'nin Uluslararası İlişkilerindeki Rolü" konulu yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ÖZ

Devletler, günümüz dünyasında daha etkin söz sahibi olabilmek için nitelikli insan kaynağına dün olduğundan daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Nitelikli insan kadrolarını arttırmak üzere kullandıkları araçların başında da eğitim yer almaktadır. Bu sayede toplumlar sahip oldukları insan kaynağını temelden planlayarak, geleceklerini kontrol etme niyetini taşımaktadırlar. Türkiye, Soğuk Savaş sonrasında dış politikasında birtakım değişikliklere gitmiş, bu anlamda daha ziyade dış yardımlar ve kültürel diplomasiyi tercih etmiştir. Bu yaşanan değişimle birlikte hükümet dışı ve hükümet içi kuruluşlar aracılığı ile dış politikasını çeşitlendirmiş, çok yönlü ve çok amaçlı stratejilerini Maarif Vakfı ve buna benzer kuruluşlarla desteklemiştir. Türkiye'nin zengin kültürel varlığı yumuşak güç kapasitesini arttırmakta, bu anlamda oluşturulan yeni kurum ve kuruluşlar da yumuşak güç kapasitesine önemli katkı sunmaktadır. 6721 sayılı yasa ile kurulan, Türkiye Maarif Vakfı (TMV), kamu yararı esasıyla çalışan ve kâr amacı taşımayan bir vakıf olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanarak Maarif Vakfı ile ilgili gözlem ve doküman analizi şeklinde veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sürecinde Maarif Vakfı'nın faaliyetlerine yönelik olaylar ve olgular gerçekçi bir ortamda, bütüncül bir şekilde incelenmeye çalışılmış, vakfın faaliyet gösterdiği bölgelerindeki toplum ve coğrafyaların üzerindeki etkileri irdelenmiştir. Böylece bir yumuşak güç unsuru olarak, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde Türkiye Maarif Vakfı'nın oynadığı rol ve önem açıklanmaya çalışılmıştır. Zira Türkiye Maarif Vakfı'nın faaliyet yürüttüğü coğrafya ve toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları ile sistemlerinin derinliklerini keşfetmek bu toplumlarla kurulan bağlar ve ilişkilerin küresel anlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin gücüne güç katacağı ve etkinliğini arttıracacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler, Yumuşak Güç, Sahra-altı Afrika, Maarif Vakfı.

ABSTRACT

States need qualified human resources more than yesterday in order to have a more effective say in today's world. Education is one of the tools they use to increase their qualified human staff. In this way, societies intend to control their future by planning their human resources from the ground up. After the Cold War, Turkey made some changes in its foreign policy, and in this sense, it preferred foreign aid and cultural diplomacy. With this change, it diversified its foreign policy through non-governmental and in-government organizations, and supported its multi-faceted and multi-purpose strategies with the Maarif Foundation and similar organizations. Turkey's rich cultural presence increases its soft power capacity, and new institutions and organizations created in this sense make a significant contribution to its soft power capacity. The Turkish Maarif Foundation (TMV), established with the law numbered 6721, is defined as a non-profit foundation working on the basis of public interest.

In this study, data collection methods in the form of observation and document analysis about the Maarif Foundation were used by using qualitative research method. During the research process, the events and facts related to the activities of the Maarif Foundation were tried to be analyzed in a holistic way in a realistic environment, and their effects on the societies and geographies in the regions where the foundation operates were examined. Thus, as a soft power element, the role and importance of the Turkish Maarif Foundation in Turkey's international relations has been tried to be explained. It is thought that exploring the depths of the social, economic and cultural structures and systems of the geographies and societies in which the Turkish Maarif Foundation operates, the ties and relations established with these societies will add strength and increase the effectiveness of the Republic of Turkey in a global sense.

Keywords: International Relations, Soft Power, Sub-Saharan African, Maarif Foundation

GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrası değişen dünya düzeniyle birlikte devletlerin, uluslararası sistemde dış politikalarında sert güç yerine yumuşak güç kullanmayı tercih etme yönünde bir anlayış geliştirdikleri görülmektedir. Küreselleşmenin yaygınlaşması ile birlikte güç ve gücün unsurlarının değişmesi devletlerin, ulus-ötesi toplulukları yaygınlaştırarak dış politikalarını bu doğrultuda yenilemelerini kaçınılmaz kılmıştır. Devletlerin temel hedeflerinden en önemlisinin, mevcudiyetlerini güvenli olarak devam ettirebilme ve yüksek hedeflerini gerçekleştirebilme düşüncesi olduğu söylenebilir. Bu yüksek hedeflere ulaşma aracının anahtarı ise “güç” kavramı ile açıklanmaktadır. Devletlerin, temel hedeflerini gerçekleştirebilmek maksadı ile uyguladıkları politikalarının vazgeçilmez bir unsuru olan güç kavramının dinamiklerinde zaman içerisinde bir takım değişimler meydana gelmiştir. Devletler de bu değişimle birlikte güçlerini sınırlandırma durumunda kalmışlardır. İnsanlığın varoluşundan itibaren yaşamın devam nedeni olan güç olgusu, devletlerinde kendi varlıklarının devamı için elzem bir gereksinim olmuştur. Sanayi devrimine kadar devletlerin sahip oldukları gücün göstergesi askeri güç iken, Birinci ve İkinci dünya savaşları sonucunda iktisadi güç askeri güç karşısında önem kazanmaya başlamıştır. Küreselleşme ile birlikte artan iletişim faaliyetleri, yaygınlaşan uluslararası örgütler ve sivil toplum yapısı devletlerin politika değiştirmelerini zorunlu kılmıştır. Devletler, etki alanlarını genişletmek ve yüksek çıkarlarını devam ettirebilmek maksadıyla sistemsizliğe gitmiş, yumuşak güç uygulamalarını kullanmaya başlamışlardır. Bu anlamdaki paradigma değişikliğinin temel nedenleri arasında sert güç olarak tanımlanan askeri ve iktisadi gücün yüksek maliyetler içermesi gösterilebilir.

YUMUŞAK GÜÇ

Kolasi (2013: 152), değişen dünya düzeninde, İkinci Dünya savaşı sonrası başlayan ve 1990’da sona eren Soğuk Savaş döneminin barışçıl olarak sona ermesinin uluslararası ilişkilerin o zamana kadar ki teorilerine bir meydan okuma olarak görüldüğünü belirtmektedir. İkinci

Dünya savaşının hemen ertesinde Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) gelişen Sovyet tehdidine karşı geliştirdiği Truman Doktrini, Marshall Yardımları ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) kurulması gibi hamlelerine Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) Varşova Paktı, Kominform ve Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (COMECON) gibi çeşitli hamlelerle karşılık vermesi güç literatürü açısından dünyanın farklı bir anlayışa evirildiğinin bir göstergesi kabul edilebilir (Yiğenoğlu, 2016: 330).

Savaşın ve silahlı müdahalelerin devletler üzerindeki maliyetinin yadsınamaz derecede yüksek olması, uluslararası sistemin ileri düzeyde bir yapıya kavuşmuş olması gibi nedenlerle savaşın, gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkilerde bir araç olarak kullanılma özelliğinin ortadan kalktığı ileri sürülmektedir (Baharççek, 2000: 275). Gerek İkinci Dünya savaşı sonrasında gerekse de Soğuk Savaş sonrası dönemde, devletlerin etki alanlarını arttırma çabalarının, bariz bir şekilde kimlik değişikliğine uğradığı görülmektedir. Uluslararası ilişkilerde, devletlerin etki alanlarını genişletme içgüdüleri, güç kavramına işaret etmektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi daha çok askeri ve ekonomik salıklere dayanan sert güç kullanımı, zamanla etkisini kaybetmiş yerini daha az maliyet içeren ama sonuçları bakımından daha etkili olan yumuşak güç kullanımı almıştır. Savaşa daha az başvurulmasını gerektiren başka bir sebep ise gücün kaynağı konusunda yaşanan anlamsal değişimler gösterilebilir. Günümüzde bir ülkenin gücünü yalnızca askeri kapasitesi ile tarif etmenin gerçekçi olmadığı, hatta devletlerin savaş ve askeri güç dışındaki araçlarla da güçlü bir devlet olarak tanımlanabileceği anlaşılmıştır (Mueller, 1989: 223).

1990'lı yılların sonunda Nye tarafından ortaya ayılan 'Soft Power' yani yumuşak güç kavramı, devletler açısından güç dengesi bakımından yeni bir döneme işaret etmektedir. Nye, devletleri etkilemenin bazen değer ve refah seviyesine hayran bırakarak ta olabileceğini ifade ettikten sonra "gücün ikinci yüzü" tanımlamasını kullanarak yumuşak güce atıfta bulunmuştur (Nye, 2005: 14). Yılmaz, Kalın'ın "İnce Güç" olarak da belirttiği, yumuşak güç kavramını,

diğer devletlerin, kaba güç kullanmadan sizin hedeflerinizi kabul etmesi olarak açıkladığını aktarmaktadır (Yılmaz, 2018: 13). Aydoğan benzer bir tanımlama ile yumuşak gücü, sadece geçici bir imaj olarak değil; tersine istenilen sonuçlara varmak için, ikna ve cazibe gibi yöntemler ile başkalarının amaç ve değerlerinizi paylaşmasını sağlayabilmek olduğunu dile getirmektedir (Aydoğan, 2011: 15). Çağlar ise yumuşak güç kavramının, güç kavramının kendisi gibi zor anlaşıldığını dile getirmektedir (Çağlar, 2015: 3-4). Steven Lukes (1974), güç kavramı üzerindeki çalışmaları sonucunda gücü üç boyutta sınıflandırılmıştır. Birinci boyutta gücün gözlemlenebilir yönü üzerinde yoğunlaşmış, birbiriyle bağlantılı davranışların neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymuştur. Bu yaklaşıma davranışsal ya da ilişkisel yaklaşım denilmektedir. Gücün ikinci boyutunu ortaya çıkarmaya yönelik çalışma Peter Bachrach ve Morton Baratz'ın "Two Faces of Power"n çalışmasıdır. İkinci boyutun temel özelliği diğer aktörlerin kararlarını etkilemek için doğrudan etki, karar alma süreçlerine katılım ve kararları yönlendirme gibi açık yöntemler yerine, kulis çalışmalarıyla ve gözden uzak bir biçimde gündemin belirlenmesi gibi kolaylıkla gözlemlenemeyen yöntemlerin tercih edilmesi söylenebilir. Üçüncü boyutu tanımlayan en önemli unsur ise, sadece gündemin değil, aktörlerin tercihlerinin şekillendirilmesi olarak açıklanabilir. Burada İlk iki boyuttan farklı olarak güç yalnızca davranışsal ya da ilişkisel bir kavram olarak kalmayıp, aynı zamanda kurumsal, algısal ve/veya geleneksel süreçlerden etkilenen yapısal bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Karabulut, 2017: 335).

Yumuşak Güç Bileşenleri Nelerdir?

Devletler, uluslararası ilişkiler denkleminde eylemsel pratiklerini gerçekleştirilebilmek için birtakım enstrümanlara ihtiyaç duyarlar. Güç kullanmak ta bu enstrümanlardan biridir. Güç yukarıda izah edildiği şekliyle temel olarak sert güç ve yumuşak güç olarak temel iki formatta bilinmektedir. Nasıl sert gücü tanımlarken savaş, askeri müdahaleler, ekonomik baskı gibi kavramlar kullanılıyorsa, yumuşak gücün de kendine has belirtici kavramları bulunmaktadır.

Bunlardan en belirginini takip edilebilme kapasitesidir (Nye, 1990: 166). Yumuşak gücün hedeflenen etkiyi yapması için belirli bileşenlere ihtiyaç vardır. Yumuşak güç temelde üç bileşeni üzerinden uygulanmaktadır. Bu bileşenlerin pozisyonunu etkileneceği düşünülen aktörlerin genişliği ve çeşitliliği belirlemektedir. Genel olarak yumuşak güç bileşenlerini Devlet Kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşları olarak üç grupta sayabiliriz.

a) Devlet Kurumları; Devletin yapmış olduğu etkinlikleri, amaç, yöntem ve içerik şeklinde düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının tamamı olarak TDK sözlüğünde yer alan politika kavramının en belirleyicisi ve en temel aktörü bizatihi devletin kendisi olmuştur. Devletlerin dış politika araçlarından olan yumuşak güç kullanma tercihi devlet yetkisinde olan siyasi bir karardır. Devletin olmadığı yerde güç kavramından, dolayısıyla da yumuşak güçten bahsedilemez. Ekşi'ye göre geleneksel Türk dış politikası, cumhuriyetin kuruluşundan başlayarak 2000'li yıllara kadar sert güce dayanan bir çizgide hareket etmiştir (Ekşi, 2014: 72). Kamu diplomasisi; diplomatik araçlar kullanılarak bir başka devletin kamuoyunu etkileme girişimi olarak ifade edilebilir. Bu kavram ilk defa 1965'te, Edmund Gullion tarafından dile getirilmiştir. (Karadağ, 2016: 12). Kamu diplomasisi, devletlerin menfaatleri ile potansiyel tehditlerini karşılıklı değerlendirmeleri sonucu oluşturdukları ve diğer ülkelerin kamuoylarını etkilemek maksadıyla uyguladıkları önemli bir dış politika aracıdır (Doğan, 2012: 13). Devletin, bizatihi kendisi yumuşak güç uygulama noktasında bulunabilir. Devletler tarafından yapılan siyasi açıklamalar kitlesel kazanımlar yaratabilir. Yumuşak gücün bütün argümanları aslında devlet kontrolündedir. Devletin, bu kaynakları uygun bir strateji ile kullanması durumunda harici aktörleri yönlendirmesi kolay hale gelir. Aksi bir durumda, devletin kendisi yönlendirilme tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Dış politika için dil, elzem bir öneme sahiptir. Dil olmadığında yumuşak güç politikaları amacına ulaşamaz (Çamır, 2009).

b) Sivil Toplum Kuruluşları; Sivil toplum, Devletle toplum arasında yer alır. Aslında sivil toplum, daha ziyade devlet mekanizması dışındaki toplumsal grupların hâkimiyet sürdüğüleri

alanı belirtmekte kullanılan bir kavramdır (Gündüz ve Kaya, 2014: 132). Sivil toplum kavramı son zamanlarda anlamını genişleterek katılıma açık, farklılaşmış, demokratik bir toplumu ifade için kullanılmaktadır. Hatta bugün için sivil toplumla demokratik toplum birbirinin yerine kullanılır hale gelmiştir. Bir yönüyle sivil toplumu taşıyan örgütlerin sivil toplum örgütleri olduğu söylenebilir. Bu tür yapılar uluslararası literatürde “Hükümet Dışı Kuruluşlar” (Non Governmental Organizations) olarak tanımlanırken, Türkiye’de ise bu yapılar, “Sivil Toplum Kuruluşları” (STK) veya “Sivil Toplum Örgütleri” (STÖ) kavramları ile ifade edilmektedirler (Çaha, Çaylak ve Tutar, 2013: 13). Son yıllarda dış politikada, yalnızca devlet mekanizmasının olmadığı görülmektedir. Bu noktada farklı toplumsal kesimlerin de ya da farklı grupların toplumsal yarar kavramı çerçevesinde uluslararası ilişkiler alanına müdahil olmaya çalıştıkları görülmektedir (Doğan ve Mazlum, 2006: 13-14).

c) Özel Sektör Kuruluşları; Kamu Diplomasisi olgusunun aktörlerinin neler olduğu konusunda farklı yaklaşımlar bulunsa da bu farklı yaklaşımların ortak noktalarından hareketle sivil toplum örgütlerinin, üniversiteler ve okulların, kanaat önderlerinin, medya ve haber ajanslarının, iç hedef kitlenin, küresel işletmeler ve özel sektör kuruluşlarının, baskı grupları ile Devlet üstü kuruluşların kamu diplomasisinin aktörleri arasında sayıldığı görülmektedir (Sancar, 2012: 91). Yukarıda da açıklandığı üzere kamu diplomasisinde tek aktör yalnızca devlet değildir. Günümüzde şirketler, özel sektör temsilcileri ve küresel işletmeler de kamu diplomasisinin önemli birer aktörü konumundadırlar. Çok uluslu şirketlerin etki gücü yükseldikçe kamu diplomasisi potansiyelleri de artırmaktadır. Bu şirketlerin kurucu ülkeleri, sadece kazanç sağlamamakta aynı zamanda diğer ülkelere kendi kültürel değerlerini aktarmaktadırlar (Özkan, 2015: 11).

Diğer yumuşak güç aktörlerinden farklı olarak özel sektör, maddi çıkar esasına göre hareket etmektedir. Ekonomik parametreler, dış politikanın önemli konuları arasında bulunmaktadır. Firmalar, ekonomik hayatta merkezi bir konumda bulunmaktadır. Bu bakımdan özel sektör

kuruluşlarını da yumuşak güç politikasının önemli aktörleri arasında gösterebiliriz. Özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının yurtdışındaki faaliyetlerinde kolaylaştırıcı bir araç konumunda bulunarak aynı zamanda sivil toplum kuruluşları ile de ilişki içerisinde yer almaktadır (Tağraf, 2008: 352-353).

DIŞ POLİTİKA KAVRAMI VE TÜRK DIŞ POLİTİKASININ TEMEL İLKELERİ

Dış politika, uluslararası konumdaki siyasi sorunları, ülkelerin amaçları, siyasi değerleri ve davranışları açısından değerlendirip, bu sorunlara karşı üretilen politikaları incelemektedir (Arı, 2008). Dış politika, bir devletin çıkarlarını elde etmek amacıyla belirlediği ve kendisi haricinde kalan diğer siyasal aktörlere yönelttiği eylemler bütünüdür. Burada dikkat edilmesi gereken önemli konu, yöneltilen eylemlerin devletin hükümler alanı dışında olması gerçeğidir (Baharççek ve İnan, 2013: 103). Aslında dış politika kavramı devletlerarası ilişkilerde kendi tarihleri kadar geçmişe sahiptir. Fakat tartışmalara konu edilmesi ancak Birinci Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında hukukçular ile siyaset bilimciler tarafından tartışılan kavram, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu sefer uluslararası ilişkiler içerisinde tartışma konusu olmuştur (Kürkçüoğlu, 1980: 310). Soğuk Savaş sonrası Türk dış politikasında da değişimler başlamıştır. Türkiye, önceleri ulusal güvenliği açısından dış politikasını kuzeydeki komşusundan gelebilecek tehdit ve tehlikeleri önlemek amacıyla oluşturmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde bu tehdidin ortadan kalkması sonucunda Türkiye'nin Batı güvenlik düzenlemeleri eski anlamını kaybetmiş, bu durum karşısında savunma yapısının ve ittifak ilişkilerinin yeni gelişmelerden olumsuz etkileneceği kaygısı egemen olmaya başlamıştır. Özellikle Körfez Krizi sırasında Türkiye isminin daha sık gündeme gelmesi, Batı ile ilişkilerinin yeniden hareketlilik kazanması, SSCB ve Yugoslavya'nın dağılması sonucu Avrasya coğrafyasında kurulan yeni devletlerle ilişkilerin artırılması ön plana çıkmış, böylece Avrasya coğrafyasının merkezinde yer alan Türkiye kendini bir istikrar adası olarak görmeye başlamıştı (Çiftçi, 2007: 464).

Türkiye Soğuk Savaş sürecinde, olası bir Sovyet tehdidi algısı ile Batı ile yakınlaşmayı hedeflemiştir. Bu yakınlaşmanın başka bir gerekçesi ise bölge ülkelerinin Türkiye karşıtlığı üzerinden birlikte hareket etme düşünceleri gösterilebilir. Türkiye'nin soğuk savaş döneminde yaptığı bir başka hamle ise NATO üyesi olarak Ortadoğu coğrafyasında ABD ile birlikte hareket etmesidir (Yetim, 2011: 457). 1960'larda Kıbrıs sorunu çerçevesinde Batının gösterdiği refleks, Türkiye'de olumsuz bir hava yaratmış, bu durum hem Batı dünyasına karşı yeni arayışları beraberinde getirmiş hem de eleştirilerin başlamasını sağlamıştır (Gönlübol ve Ülman, 2014: 331-332). Ayrıca 1970'lerin son çeyreğinde Afrika ülkeleriyle temasa geçilmesini de Kıbrıs konusunda destek çabaları olarak görebiliriz (Oran, 2013: 140). 1973 yılında patlak veren petrol krizi ve sonrasında yaşanan ekonomik sorunlar ile 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında ABD'nin Türkiye'ye ambargo uygulaması, Türkiye'nin İslam dünyası ile temasa geçmesinin önünü açmış ve Türkiye 1976 yılında İslam Konferansı Teşkilatına üye olmuştur (Yetim, 2011: 459). 1980'lerin başından itibaren Türkiye yeniden Batıyla iyi ilişkiler kurma arayışına girmiştir. Bu tarihlerde Türkiye-Amerika arasında var olan tansiyon düşmüş, Türkiye'nin NATO'daki konumuyla ilgili tartışmalarda sona ermiştir. Öte yandan Sovyetler Birliği'yle ilişkilerde gerginlik başlamıştır. 1979'de yaşanan iki temel olay Türkiye'nin konumunu daha da güçlendirmiştir. Bu olaylardan biri İran Devrimi, diğeri de SSCB'nin Afganistan'a saldırmasıdır (Erendor, 2020: 161). 1990'lardan itibaren Türk dış politikasında dönüşüm yaşanmış, olaylara tepkisel yaklaşım pratiği terk edilerek yerine kuvvet kullanımı da dâhil olacak şekilde inisiyatif alan bir yaklaşıma geçilmiştir (Ege, 2008: 324). Burada dikkat çekilmesi gereken olgulardan bir tanesi de küreselleşme olgusudur. Çünkü iç politika ile dış politika arasında soğuk savaş döneminde görülen belirgin sınırlar, küreselleşme sürecinde yıkıma uğramış, iç politikada yaşanan gelişmeler dış politikanın da bir parçası haline gelmiştir. Bu yüzden dış politikanın yapımı süreçleri iç politik gelişmelerden doğrudan doğruya etkilenmeye başlamıştır (Özkan, 2015: 3). Dış politika oluşumunu iç politikadan bağımsız,

yekpare bir siyaset olarak ele almak yanlış bir tutum oluşturmaktadır. Bu manada Türkiye'nin dış politikasındaki değişim ve kırılmaları iç politikada yaşanan iktidar mücadeleleri ve kimlik tartışmaları üzerinden okumak gerekmektedir (Balcı, 2013: 17). 2000 sonrasında, daha ziyade Orta Doğu ağırlıklı ve çok yönlü bir dış siyaset uygulama isteğinin sıklıkla dile getirildiği anlaşılmaktadır. Aslında bu siyasi akıl, 2000 öncesine dayanmaktadır. Türkiye Soğuk Savaş sonrası ilişkilerini çeşitlendirmek için 1985'te Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), 1992'de Karadeniz Ekonomik İşbirliği Asamblesi (KEİ), ve 1997 yılında da D-8 gibi girişimlere öncülük etmiştir. Davutoğlu, bu girişimlerin rasyonel temellere oturtulmadıkları ve kısa dönemli bunalımların etkisinde motivasyonlarını kaybettikleri için başarısız olduklarını dile getirirse de (Davutoğlu, 2004: 282) aslında bu kuruluşların, çok taraflı dış politika anlayışının öncü girişimleri olduğu söylenebilir (Güder ve Mercan, 2012: 60).

2002'ye kadar Türk dış politikasında iki temel ilke hâkim olmuştur. Bu ilkelerden Batıcılık, temelde ABD ile kurulan ilişkiler bağlamında devam ettirilmiş, statükoculuk ise, aktif dış politika anlayışında 1990'lardan başlayan dönüşümün devamı olarak benimsenmiştir (Oran, 2013: 134). Türkiye geleneksel dış politikasında yaygın olarak kullandığı "bekle-gör" anlayışını terk ederek, bunun yerine krizlerin ortaya çıkış süreçlerinde ve özellikle çözümünde etkin rol alması gerektiği yaklaşımını ön plana çıkarmıştır. 2005 yılında yapılan Afrika açılımı ile 2006 yılında Latin Amerika ve 2010 yılında Doğu Asya politikalarında yaşanan derinleşmeler vizyon odaklılık anlayışının en temel örnekleri olarak gösterilebilir. Bu politikanın en önemli pratik sonuçlarından biri olarak Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyeliğine ilişkin oylamada Afrika ülkelerinin tamamının oyunu alması gösterilebilir (Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 13).

Yumuşak güç kavramı; dış politika, diplomasi, kültür, diyalog, işbirliği, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve tarihsel birikim gibi birçok unsur üzerine inşa edilen bir anlayışı temsil etmektedir (Kalın, 2011'dan akt. Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 13). Yumuşak güç kavramı üç temel üzerine

kurulmuştur. Bu temeller; tarihsel/kültürel bağlantılar, demokratik gelenek ve kurumlar ile gelişen serbest piyasa ekonomisi olarak sıralanabilir. 2002 sonrası Ak parti hükümetleri tarafından uluslararası ilişkilerde dış politika aracı olarak kullanılan kavram özü itibariyle “istediğinizi elde etmek için karşınızdakini ikna etme” olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’nin yeni dış politika perspektifinde yumuşak güç, adil, akıllı ve inandırıcı politikalar izlenerek muhataplarını “inandırma” çabası olarak uygulanmaktadır (Kalın, 2009’dan akt. Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 13). Türk dış politikası genel olarak değerlendirildiğinde, büyük ölçüde Atatürk tarafından şekillendirilen temel ilkelerinden vaz geçilmediği, zaman içerisinde uluslararası koşullar ile birlikte bazı değişikliklere uğrasa da Türk dış politikasının temel iki yönelimi olan batıcılık ve statükoculuğu her zaman koruduğu görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar gelen tüm hükümetlerin dış politika eğilimleri birbirlerinden çok farklı gibi görünse de, aslında, Türk dış politikasının yöneliminde sadece bazı üslup farklılıkları taşıdıkları söylenebilir (Çalış, 2001: 9).

TÜRKİYE MAARİF VAKFI

Sosyal bilimcilere göre bilginin sosyal üretimi ve güç ilişkisi ideoloji, hegemonya ve söylem kavramları merkeze alınarak açıklanmaktadır (Stoddart, 2007: 191). Foucault, bilgi ile güç arasındaki ilişkinin birbirinden bağımsız ele alınamayacağını belirterek, güç ile bilgi arasında doğrudan bir ilişkiye vurgu yapmaktadır. İktidarın işleyişi sürekli olarak bilgi yaratırken bilgi de iktidarın etkilerine sebep olmaktadır. Bilgi olmadan iktidarın devam etmesi imkânsız olduğu gibi bilginin de güç üretmemesi düşünülemez (Foucault, 2007: 36). Yumuşak gücün önemli öğelerinden biri de eğitimidir. Eğitim, bu anlamda kasıtlı kültürlenme yaratarak bireyi topluma faydalı hale getirme amacı taşımaktadır Bu sayede toplumsal hafıza ve ortak bilinç yaratarak toplumsal kimlik oluşmasına önemli katkı sağlar. Türkiye’nin yumuşak güç unsurlarından olan ve kamu yararı felsefesiyle hareket eden Türkiye Maarif Vakfı (TMV) faaliyette bulunduğu ülkelerde, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde yer almak

maksadıyla kurulmuştur. TMV kendini “Türkiye’nin eğitim hizmetinde dünyaya açılan kapısı” olarak tanımlamaktadır (www.turkiyemaarif.org). TMV’nın temel organları 6721 sayılı kanuna göre; Mütevelli Heyeti ile Yönetim ve Denetim Kurullarıdır. Türkiye Maarif Vakfı teşkilatı hem 6721 sayılı kanun hem de vakfın iç tüzüğünde ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

1-Mütevelli Heyeti; On iki üyeden teşekkül ettirilmiştir. Karar organı olarak görev yapmaktadır. On iki üyenin yedisi sürekli üye olarak atanır. Sürekli üyelerin dördü Cumhurbaşkanı, üçü de Bakanlar Kurulu tarafından belirlenir. Sürekli üyeler dışında kalan beş üyenin ikisi Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi olacak şekilde Dışişleri Bakanlığı temsilcisi, Maliye Bakanlığı temsilcisi ile Yükseköğretim Kurulu temsilcilerinden oluşturulur.

2-Yönetim Kurulu; İcra organı olarak TMV’ni temsil etme yetkisine sahiptir. Kurul, bir başkan ve altı üyeden teşekkül ettirilmiştir. Üyeler ve başkan Mütevelli Heyeti tarafından beş yıllık süre için atanırlar. Atanan üyeler gerektiğinde aynı usulle görevden alınabilirler. Yönetim Kurulu üyeleri Mütevelli Heyeti içerisinde olabileceği gibi dışarıdan da seçebilirler.

Yönetim Kurulu Üyeleri hukuk, finans, iletişim, eğitim, eğitim yöneticiliği, uluslararası ilişkiler alanlarında uzmanlaşmış kişiler arasından belirlenir. Bu üyeler bir yandan da kendine bağlı olan ana hizmet birimlerine başkanlık ederler (www.turkiyemaarif.org, 2021).

3-Denetim Kurulu; Mütevelli Heyeti namına Vakfın faaliyet ve hesaplarını denetlemekle görevlidir. Kurul, Mütevelli Heyeti tarafından beş yıllığına atanan beş asil ve beş yedek üyeden teşekkül ettirilir. Kurulun teşekkülünde Millî Eğitim ile Maliye Bakanlığının temsilcileri de bulunur. Denetim Kurulu Asil ve Yedek Üyeleri, aynı anda Vakfın diğer organlarında görev alamazlar (www.turkiyemaarif.org, 2021).

Bir Yumuşak Güç Unsuru olarak Türkiye Maarif Vakfı

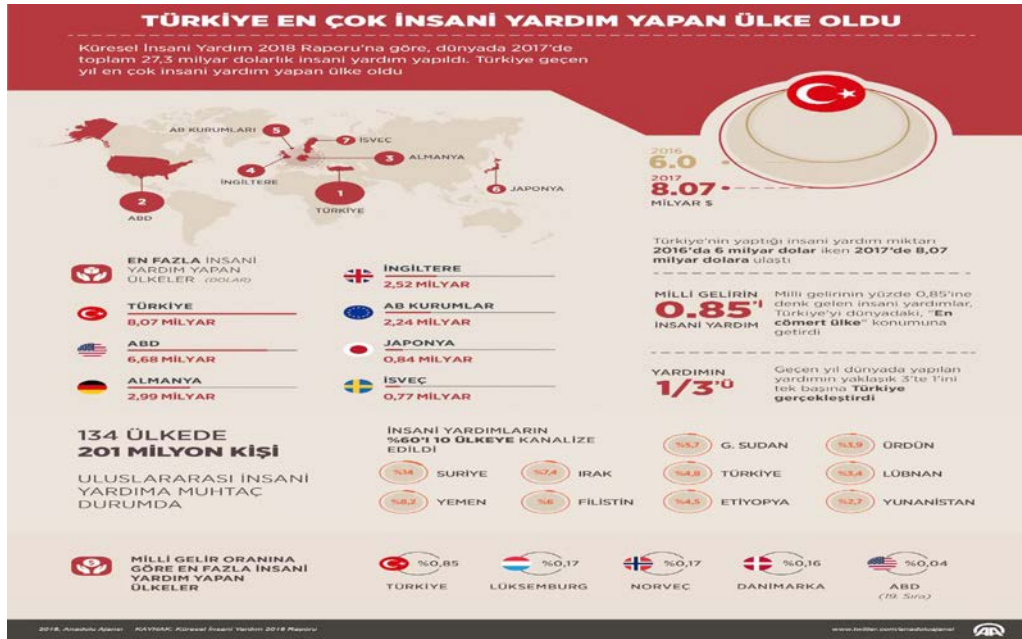
Devletler, uluslararası siyasal sistem içerisinde faaliyetlerini daha etkin hale getirebilmek için kamu adına “diplomasi” denilen iletişim faaliyetlerinde bulunurlar. Kamu diplomasisi, devletlerin yumuşak gücü olarak lanse edilmektedir. Günümüzde, diplomasi faaliyetleri farklı

bileşenlerin rol aldığı daha karmaşık bir yapıya dönüşmüştür (Yağmurlu, 2007: 9). Kamu diplomasisinin etkin bileşenlerinden biri de eğitim diplomasisidir. Eğitim diplomasisinin yürütülmesi maksadıyla, Türkiye'nin uluslararası eğitim alanında dünyaya açılan kapısı konumunda bulunan Türkiye Maarif Vakfı kurulmuştur. Türkiye Maarif Vakfı'nın (TMV) eğitim faaliyetleri konusunda yaptıkları ve taşıdığı potansiyel, Türk eğitim diplomasisi açısından oldukça önem arz etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) haricinde Türkiye adına yurt dışında doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip tek kuruluş olma özelliğini taşıyan TMV, okul öncesinden yükseköğretime kadar eğitimin tüm kademelerinde yurt dışında faaliyet yürütmek amacıyla 17 Haziran 2016'da kurulmuştur (Güder, Çemerek ve Mercan, 2020: 155). Türkiye Maarif Vakfı kendine amaç olarak, Anadolu irfan geleneğini insanlığın evrensel değerleri ile buluşturarak tüm dünyada iyi insan yetiştirmeyi seçmiştir, bu anlamda Türkiye'nin eğitim alanında dünyaya açılan penceresi olan olarak lanse edilmektedir. Vakıf, 2016 yılında kurulmasına rağmen hızlı bir gelişim göstererek 6 kıtada eğitim faaliyeti sürdürmektedir. Türkiye Maarif Vakfı, özellikle yurt dışında devletin diğer kurumlarıyla beraber önemli hizmetler yürütmekte, bu anlamda cazibe merkezi olarak Türkiye'nin bir yumuşak güç unsuru konumunda yer almaktadır.

İnsani Yardım Faaliyetleri

2000'li yıllardan başlayan dış politika anlayışında yaşanan değişim ve dönüşüm aynı zamanda Türkiye'de İnsani diplomasinin önem kazanmasını sağlamıştır. 2013 yılında Dışişleri Bakanı olarak görev yapan Davutoğlu'na göre Türkiye'nin insani diplomasi yaklaşımı üç temel üzerinden şekillendirilmiştir. Buna göre insani diplomasinin ilk boyutu Türkiye'nin kendi ülke vatandaşlarına ilişkin tutumu, ikinci boyutu kriz bölgelerinde yaşanan olaylara yaklaşımı, üçüncü boyutu ise küresel düzeyde ve özellikle BM sisteminde kapsayıcı insani bakışı kapsamaktadır. Beşinci Büyükelçiler Konferansı, 2013, akt. Yıldırım ve Küçüksolak, 2020: 594). Türk dış politikası Dışişleri Bakanlığının resmi sitesinde "Girişimci ve İnsani Dış

Politika” olarak lanse edilmektedir. Bu çerçevede Türkiye milli gelir oranı baz alındığında fert başına düşen insani harcama miktarına göre dünyanın en eli açık ülkesi konumundadır. Bu gösterge Türk dış politikasında insani faaliyetlerin önemini dile getirmektedir (<https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa.>).

Görsel.1 Milli Gelir Oranına Göre En fazla İnsani Yardım Yapan Ülkeler

Kaynak: Anadolu Ajansı, 2018

Türkiye sahip olduğu birikim, geçmişten gelen insan odaklı yaklaşım vizyonu çerçevesinde gerek devlet kurumları gerekse de sivil toplum kuruluşları ile dünyada insani yardım faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürmektedir. İnsani yardım faaliyetlerinde yer alan kurumlardan biri de Türkiye Maarif Vakfıdır. Maarif Vakfı, tüm dünyada, Türkiye'nin sahip olduğu olumlu imajı kullanarak etkin bir diplomasi yürütmek üzere kurulmuştur. Vakıf, tüm dünyada insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alan, güvenilir ve kuşatıcı eğitim faaliyetleri yürütmek amacıyla temas yürütmektedir. Türkiye Maarif Vakfı 193 ülkede olma hedefini taşımakta ve Türkiye'nin eğitim diplomasisi anlamında dünyayla bütünleşmesini sağlamak amacını taşımaktadır. Vakfın temel gayesi “Erdemli İnsan” yetiştirmektir (<https://turkiyemaarif.org/post/7-bizim-derdimiz-iyi-insan-yetistirmek-129?lang=tr>, Erişim

Tarihi, 02.06.2021). Maarif Vakıf İnsani faaliyetlerini yaygınlaştırmak amacıyla 55 Belediye, STK ve Kamu Kurumları ile yurt içi ve dışında eğitim faaliyetleri yürütmekte; insani yardım, bilimsel, kültürel, akademik, sosyal, sportif ve sağlık alanlarında ortak projeler geliştirilmesi için protokoller imzalamaktadır (Maarif Bülteni, 2019: 9).

Türkçe Öğretimi

Maden'e göre (2020: 1825) Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine dönük tam bir programının olmaması son yıllarda tartışılan bir konu olmuştur. Türkçe öğretimine duyulan ilgi ve talep, bu hususta önemli adımlar atılmasına sebep olmuştur. Türkçenin yabancılara öğretimi için hazırlanan önceki programlara bakıldığında ilk defa 1986 yılında yapılmış bir program olduğu, 2000 yılında da Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından ayrıca bir program hazırlandığı görülmektedir. Son yıllarda Türkçe öğrenmeye duyulan arzu, Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye Maarif Vakfı, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye Diyanet Vakfı, üniversiteler bünyesinde hizmet veren Türkçe öğretim merkezleri (TÖMER'ler) gibi kuruluşların harekete geçmesine neden olmuş, bu kapsamda Türkçe öğretiminde standart sağlanması için "Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni" oluşturulmuş, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için sorumluluk üstlenilmiştir (Balcı ve Melanlıoğlu, 2020: 174). Türkiye Maarif Vakfı faaliyette bulunulan ülke öğrencilerine, kendi ana dillerinin yanı sıra uluslararası geçerliliğe sahip bir yabancı dili ile birlikte Türkçeyi de çok iyi seviyede öğretmeyi hedeflemektedir. Bu anlamda okul öncesinden başlayarak öğretim süreçlerinin her kademesinde Türkçe dersleri, uluslararası dil öğretimi standartları doğrultusunda planlanmakta ve öğrencilerin en az B2 seviyesinde Türkçeyi kullanma becerisiyle mezun olmaları amaçlanmaktadır (Gültekin, vd., 2019: 5). 21. yüzyılın ilk yarısından itibaren dünya genelinde Türkçe öğretimi çalışmaları hızlanmıştır. Türkiye'nin dünya genelinde Türk dilini ve kültürünü tanıtmaya maksadı, farklı ülke öğrencilerinin yükseköğrenimlerini Türkiye'de tamamlama düşünceleri, Türk dizilerine olan yoğun ilgi,

düzenli düzensiz göç hareketliliğinde Türkiye'nin stratejik konumu, Suriye'deki iç savaş sonrası geçici koruma altındaki milyonlarca Suriyelinin Türkiye'de bulunması Türkçe öğrenme isteğinin artış nedenleri arasında gösterilebilir. Türkçe öğrenmeye olan yoğun talebin özellikle Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar, Türkistan coğrafyası, Doğu Avrupa, Afrika kıtasının geneli ile Orta ve Güney Amerika'dan olduğu görülmektedir. Bu amaçla Yunus Emre Enstitüsü, çeşitli üniversitelerin Türkoloji bölümleri, Türkçe öğretim merkezleri, Maarif Kolejlere ile özel kurslar gerek Türkiye'de gerekse de yurt dışında faaliyetler sürdürmektedirler (Çelik, 2020: 109).

TÜRKİYE MAARİF VAKFI'NIN TÜRK DIŞ POLİTİKASININ ŞEKİLLENMESİNDE YERİ VE ÖNEMİ

Türkiye kamu diplomasisi bağlamında yürüttüğü çalışmalarına soğuk savaş sonrası dönemde hız kazandırmıştır. 1990'lı yıllardan beri Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) gibi resmi kurumlar vasıtasıyla yurtdışında gerçekleştirilen, insani yardım faaliyetleri ile eğitim kapsamında yapılan sivil toplum çalışmaları Türkiye'nin yürüttüğü diplomasi faaliyetlerine hız katmıştır. Türkiye, 2000 sonrası dış politikasını yeniden revize etmiş, bu bağlamda aktif bir uluslararası ilişkiler yöntemi tercih edilmiştir. Ak Parti hükümetlerinin bu konuyu daha öncelikli bir biçimde ele aldıkları, belli bir strateji ve program çerçevesinde uygulamaya başladıkları görülmektedir (Kocabıyık, 2019: 172). Türk kültürünü ve tarihini tanıtmak ve aktarmak amacıyla 2016'da ihdas edilen Türkiye Maarif Vakfı, bir kamu diplomasisi kurumu olarak faaliyette bulunan oluşumdur. Vakıf ilk başlarda Orta Doğu temelli faaliyet gösterse de, sonrasında gerek Balkan coğrafyasında da gerekse de tüm dünyada etki alanını genişletmek amacıyla projelere başlamıştır. Türkiye Maarif Vakfı, yeni bir oluşum olmasına karşılık etki sahasını gün geçtikçe arttırmakta ve Türkiye'nin önemli dış politika araçlarından biri haline dönüşmektedir (Paçacıoğlu, 2020: 56). Türkiye Maarif Vakfı yurtdışında, eğitim kanalıyla kültürel diplomasi uygulamasında bulunmaktadır. TMV, yurt dışında eğitim kurumları açarak bu kurumlarda Türkiye'yi tanıtmayı kamu diplomasisi

bakımından önemli bir faaliyet olarak görülmektedir. Kamu diplomasisinin en önemli hedefi halklarla iletişime geçmek ve münasebet inşa etmek olduğu gerçeğinden hareketle Türkiye Maarif Vakfı önemli bir aktör olarak görev yürütmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde faaliyette bulunan vakfın, Türkiye'nin uluslararası imajına katkı sağladığı aşikardır (Arslan, 2019: 59).

TÜRKİYE MAARİF VAKFININ SAHRA-ALTI AFRİKA'DAKİ FAALİYETLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

İlk olarak 1998 yılında uygulamaya konulan “*Afrika'ya Açılım*” politikası çerçevesinde, Afrika ülkeleriyle iyi ilişkiler kurulması sağlanmış, birçok alanda ortak projeler gerçekleştirilmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002'de iktidara gelmesi neticesinde açılım politikası hız kazanmış, 2003 yılında “*Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi*” programı başlatılmış, 2005 yılı “*Afrika Yılı*” olarak ilan edilmiştir. “*Türkiye Afrika İşbirliği Zirvesi*” toplantılarının ilki 2008 yılında gerçekleştirilmiş, 2013'den itibaren Afrika Açılım Politikası yerini Afrika Ortaklık Politikasına bırakmıştır. Bu ortaklık politikası daha kapsayıcı ve bütüncül bir anlayışı içermektedir. TİKA, AFAD, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı, Anadolu Ajansı, Türk Hava Yolları gibi kurumları bu anlayışta önemli bir yer tutmaktadırlar (<https://www.tuicakademi.org/kamu-diplomasisi-baglaminda-turkiyenin-afrikaya-yardimlari/>).

Türkiye'nin uyguladığı Afrika açılım politikasında kamu diplomasisi faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye, Türk Hava Yolları (THY), TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü aracılığıyla Sahra-altı Afrika ülkelerine dönük yürüttüğü önemli projeler ile kıta ülkeleri üzerinde görünür hale gelmeyi, kıta halkları üzerinde de bilinir olmayı hedeflemektedir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin özünde yatan, muhatabı tarafından tanınır ve bilinir olarak tercihlerini etkileme yatmaktadır. Türkiye de bu amaçla Sahra-altı Afrika ülkelerinde uyguladığı bu faaliyetlerinde kıta ile yakından iletişim kurarak bölge halklarıyla kuvvetli bağlar oluşturmayı amaçlamaktadır (Tepeciklioğlu ve Ünal, 2018: 605-606).

Afrika da etkin bir faaliyet yürüten Maarif Vakfı ile Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Türkiye Bursları programı kapsamında seçilen bursiyer öğrencileri mezun olduktan sonraki dönemde de koordineli takip çalışmalarını devam ettirmektedir. Bu sayede Afrika'da var olan Türk eğitim sistemi, Avrupalıların uyguladıkları eğitim perspektiflerinin aksine Afrikalılık kimliğini yok eden değil ihya eden bir mekanizmaya sahip olacaktır. Böylece Türkiye'nin varlığı, Afrika kıtasında daha etkin hissedilecektir (<https://afam.org.tr/dunya-siyasetinde-afrika-ve-kitanin-gelecegi/>). Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 19-21 Ekim 2017 tarihleri arasında düzenlenen Türkiye-Afrika Ülkeleri Eğitim Bakanları Konferansına 28 ülkeden 53 üst düzey yetkilinin yanı sıra Türkiye Maarif Vakfı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı yetkilileri katılmıştır. Konferansta Afrikalı bakanlara hitap eden Başbakan Binali Yıldırım, kadim medeniyetin temsilcileri olan Afrika'nın, aynı zamanda insanlığın ve medeniyetin de beşiği olduğunu, Türkiye olarak Afrika'nın değerlerine hep saygı duyduklarını, Afrika ülkelerinin bağımsız, özgür ve barış içinde olmaları yönünde bir dış politika izlediklerini belirtmiştir. Türkiye Maarif Vakfı aracılığıyla Afrikalı öğrencilerin daha kaliteli ve fırsat eşitliği taşıyan bir eğitim imkanına sahip olacakları belirtilmiştir (Maarif Bülteni, 2017: 31-32).

Görsel 2. Türkiye-Afrika Ülkeleri Eğitim Bakanları Konferansı

Kaynak: Maarif Bülteni Sayı 1, 2017.

Doğu Afrika ülkesi olan Etiyopya'nın Harar şehrinde yaklaşık yüz yıl önce inşa edilen ve yakın zamana kadar metruk halde bulunan Osmanlı konsolosluk binası, TİKA tarafından restore edilerek "Maarif Eğitim ve Kültür Merkezi" olarak hizmete açılmıştır. Açılış törenine Harar'da yaşayan Osmanlı bakiyesi Türk kökenli aileler de katılmıştır. Açılan merkezde Türkçe öğretiminin ve mesleki eğitim çalışmalarının yanında kaybolmaya yüz tutan tarihin de kurulacak müzeyle yaşatılacağını vurgulanmıştır (Maarif Bülteni, 2019: 12).

Görsel 3. Etiyopya'da Maarif Eğitim ve Kültür Merkezi Açılışı

Kaynak: Maarif Bülteni Sayı 6, 2019

Afrika kıtasının, 21. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak uluslararası sisteme daha etkin katılım sağlaması, ayrıca küresel sahnede etkin bir konumda olması beklenmektedir. Özellikle Afrika kıtasının sahip olduğu ticari ve ekonomik potansiyel birçok ülke ve girişimciyi kendine doğru çekmektedir. Türkiye'nin Kıtaya bakış şekli ise karşılıklı çıkar bağlamında "Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler" ilkesi penceresinden olmaktadır. Bu anlamda Türkiye Afrika ile sahip olduğu derin tarihi tecrübesinin yanında siyasi ve kültürel birikimini de paylaşmakta, Türk dış politikasında Büyükelçilikler ile birlikte TİKA, AFAD, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı, Anadolu Ajansı, Türk Hava Yolları gibi kurumları da bu anlamda etkin bir şekilde kullanmaktadır (<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>)

SONUÇ

Bu çalışma sonucunda, soğuk savaş sonrası değişen dünya düzeniyle birlikte devletlerin, uluslararası sistemde dış politikalarını yumuşak güç kullanma yönünde belirledikleri ayrıca 2016 yılında kurulan maarif vakfının Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde bir yumuşak güç unsuru olarak önemli rol oynadığı görülmüştür.

Uluslararası ilişkiler disiplinin tarihi araştırıldığında güç kavramının ön planda olduğu görülmektedir. Yine bu bağlamda zorlama, korkutma, tehdit etme ve caydırma gibi yöntemleri içeren sert gücün çok uzun yıllar boyu uluslararası aktörler tarafından kullandığı görülecektir. Ancak, günümüzde ise güç kavramı denildiğinde ekonomik ve askerî güç haricinde uluslararası sistem tarafından tercih edilen, maliyeti daha düşük olan “yumuşak güç” kavramı akla gelmektedir.

J. Nye tarafından literatüre kazandırılan yumuşak güç, artık birçok ülke tarafından kullanılan politik bir araç haline gelmiştir. Özellikle dış politikalarının diğerleri tarafından meşru kabul edilmesini isteyen devletler, bu amaçlarına yumuşak güç ile ulaşma gayreti içerisine girmişlerdir. Burada belki de temel çıkmaz yumuşak güç ile beklenen sonuçların kısa vadede ulaşılamaz olmasıdır. Ayrıca yumuşak güç politikası uygulanırken olası birtakım engellerle karşılaşılması gözden kaçırılmaması gereken bir durumdur.

2000'li yıllar sonrası gerek söylemsel olarak gerekse de eylemsel olarak Türk dış politikasında nüfuz bulan yumuşak güç kavramının, Türkiye'nin uzun vadeli planlarını gerçekleştirebilmesi açısından önemli bir araç olduğu görüşü ön plana çıkmaktadır. Yürütülen bu politik anlayış içerisinde kamu diplomasisi yöntemlerine de sıklıkla başvurulmakta, bu sayede Türkiye'nin uluslararası camiada saygınlığının arttırılması amaçlanmaktadır. Türkiye'nin, özellikle 2002 sonrası bir “Dünya Devleti” olma hedefini taşıdığı görülmekte, dış politikasını da bu doğrultuda revize etmektedir. İşte bu bağlamda Türk dış politikası içerisinde yer alan yumuşak güç stratejisinde Türkiye Maarif Vakfı önem arz etmektedir.

Araştırma sonucunda “Soğuk savaş sonrası değişen dünya düzeniyle birlikte devletlerin, uluslararası sistemde dış politikalarını sert güç kullanmak yerine yumuşak güç kullanmaya doğru değiştirme yönüne evrildikleri görülmektedir” ve “Bir yumuşak güç unsuru olarak maarif vakfı Türkiye’nin uluslararası ilişkilerinde önemli rol oynamaktadır” hipotezleri doğrulanmıştır. Zira Maarif Vakfı’nın faaliyet yürüttüğü coğrafya ve toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı ile sistemlerin derinliklerinin keşfedilerek bu toplumlarla kurulacak bağlar ve ilişkiler sayesinde küresel anlamda Türkiye Cumhuriyeti’nin gücüne güç kattığı ve etkinliğini arttırdığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Arı, T. (2008). *Uluslararası ilişkiler ve dış politika*, Marmara Kitap.
- Arı, T. (2016). *Uluslararası ilişkiler kuramları-I*, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Arslan, M. M. (2019). *Türkiye'nin ve Rusya'nın Orta Asya'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri: Karşılaştırmalı bir inceleme*, (Tez No. 584556) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi].
- Baharççek, A. (2000). Bir dış politika aracı olarak savaş. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 271-279.
- Baharççek, A. & İnan, C. E. (2013). Dış politikanın belirlenmesinde ulusal güvenlik algısının rolü. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1),101-120.
- Balcı, A. (2013). *Türkiye dış politikası: İlkeler, aktörler, uygulamalar*, Etkileşim Yayınları.
- Balcı, M. & Melanlıoğlu, D. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programı üzerine. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, 10(2), 173-198.
- Çalış Ş. H. (2001). Ulus, devlet ve kimlik labirentinde Türk dış politikası. Çalış Ş. H., Dağı İ. D. ve Gözen R. (Eds.), *Türkiye'nin dış politika gündemi: kimlik, demokrasi, güvenlik*, (s.3-34). Liberte Yayınları.

- Çamır, M. (2009). *Yumuşak güç kavramı ve türk dış politikasında yumuşak güç*, (Tez No. 240230). [Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı].
- Çiftçi, K. (2007). *Siyasal kimlik algılamalarının türk dış politikasının oluşumuna etkisi*, (Tez No. 207539). [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Doğan, E. & Mazlum, C. S. (2006), Türkiye'nin dış politikası: Yeni sorunlar ve yeni aktörler, Doğan, E. ve S. Mazlum (Eds), *Sivil toplum ve dış politika*, (s. 11-22). Bağlam Yayınları.
- Doğan, N. (2006). Uluslararası ilişkilerde güç kullanımı ve new haven ekolü, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 103-113.
- Ege, A. (2008). Türk dış politikasında 1990'lı yıllar: Soğuk savaş sonrası dönüşüm ve istikrar, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 24(1), 321-335.
- Ekşi, M. (2014). *Kamu diplomasisi ve Ak Parti dönemi Türk dış politikası*. Siyasal Kitap.
- Erendor, M.E. (2020). *Türk dış politikası*, Acar, H. (Ed.). Atlas Akademik Basım Yayın.
- Foucault, M. (2007). *İktidarın Gözü, Seçme Yazılar 4*. Işık Ergüden (çev.), Ayrıntı Yayınları.
- Gönlübol, M. & H. Ülman. (2014). İkinci dünya savaşından sonra Türk dış politikası (1945-1965). Gönlübol, M. (Ed.). *Olaylarla Türk dış politikası (1919-1995)*, (s. 189-334) Siyasal Kitabevi.
- Güder, S. & Mercan, M.H. (2012). 2000 sonrası Türk dış politikasının temel parametreleri ve orta doğu politikası, *İnsan & Toplum*, 2(3), 57-92.
- Güder, S., Çemerek, M. & Mercan, M.H. (2020). Geleceğin Türkiye'sinde dış politika, *İlim Kültür Eğitim Vakfı*, 23(5), 1-202.
- Gültekin, İ. vd. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı*, Gültekin, İ. (Ed), Türkiye Maarif Vakfı.
- <https://turkiyemaarif.org/>, Erişim Tarihi: 13.05.2021.
- <https://turkiyemaarif.org/post/7-bizim-derdimiz-iyi-insan-yetistirmek--129?lang=tr>, Erişim Tarihi, 02.06.2021.

<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/106-kt-ueyes-uelkeler-ve-kamu->

diplomass, Erişim Tarihi: 21.05. 2021.

<https://www.tuicakademi.org/kamu-diplomasisi-baglaminda-turkiyenin-afrikaya-yardimlari/>,

Erişim Tarihi, 04.06.2021

<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>, Erişim Tarihi, 04.06.2021

Karadağ, H. (2016). *Uluslararası ilişkilerde yeni bir boyut kamu diplomasisi*, Nobel Yayınları.

Kocabıyık, H. (2019). Değişen diplomasi anlayışı, kamu diplomasisi ve Türkiye, *Avrasya Etüdüleri*, 55(1), 163-196.

Kolasi, K. (2013). Soğuk savaşın barışçıl olarak sona ermesi ve uluslararası ilişkiler teorileri, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(2), 149-179.

Kürkçüoğlu, Ö. (1980). Dış politika nedir? Türkiye'deki dünü ve bugünü, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(1), 309-335.

Maden, A. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programlarında söz varlığını zenginleştirme, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 13(XLVI). 1822-1857.

Maarif Bülteni, (2017). 1. sayı, Türkiye Maarif Vakfı.

Nye, J. S. (1990), Soft power. Foreign policy, No. 80, Twentieth anniversary (Autumn, 1990). 153-171.

Nye J. S. (2005). *Yumuşak güç*, İnan, R. (Çev.), Elips Kitap.

Oran, B. (2013). 2001-2012: 11 Eylül olayı ertesinde AKP dönemi. Oran, B. (Ed.). *Türk dış politikası kurtuluş savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar (Cilt III. 2001-2012)* (1st ed..), (s. 13-248.) İletişim Yayınları.

Özkan, A. (2015). 21. *Yüzyılın stratejik vizyonu kamu diplomasisi ve Türkiye'nin kamu diplomasisi imkânları*, Türk Asya Stratejik Araştırma Merkezi, Stratejik Rapor No:70.

Paçacıoğlu, E.H. (2020). Balkanlar'da Türkiye ve Avrupa Birliği'nin yumuşak gücü, *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 35-69.

- Sancar, A. (2012). *Kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkiler*. Beta Yayınları.
- Tağraf, H. (2008). Küresel stratejilerden çok uluslu stratejilere geçiş: Küresel düşün yerel davran, *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (1), 348-366.
- Yetim, M. (2011). Türkiye'nin değişen ortadoğu algısı: İdeoloji-Güvenlikten Ekonomi Medeniyete. (İnat, K., Ataman, M. Çakmak, C. (Eds). *Ortadoğu yillığı 2009* (1st ed.). Küre Yayınları.
- Yıldırım, E. & Küçüksolak, Ö. K. (2020). Türk dış politikasında insani diplomasi ve Suriyeli sığınmacıların Türkiye algısı: Gaziantep ili örneği, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(7), 593-617.
- Yiğenoğlu, K. (2016). İkinci dünya savaşından günümüze değişen güç dengeleri ve ABD'nin pasifik bölgesi stratejisi: Trans-pasifik ortaklığı örneği", *Akademik Bakış Dergisi*, (58), 327-34.